

Zvezek 15.

Letnik III.

SLOVENKA

GLASILO

SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Izdajatelj in odgovorni urednik

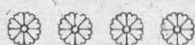
Fran Godnik.

V TRSTU, 1899.

Lastnik konsorcij lista »Edinost«. — Natisnila tiskarna
konsorcija lista »Edinost«.

„Slovenka“

Glasilo slovenskega ženstva.

Izhaja v Trstu kakor priloga „Edinosti“ vsako drugo soboto.

Naročnina znaša za vse leto 3 gld.; za naročnike »Edinosti« pa 2 gld.; posamezne številke se dobivajo v Trstu v tobakarni g. Lavrenčiča na trgu della Caserma po 12 kr. — Rokopisi naj se pošiljajo uredništvu »Slovenke«, naročnina pa upravništvu »Edinosti«, ul. Molino piccolo št. 3.

Vsebina 15. zvezka:

Vida: Pesmi ljubezni — pesem. — Zofka Kveder: Paolo. — F. G.: Skrb za zdravje. — Zagorska: Kdaj?. — pesem. — Nada: Intrigant. — Odprto pismo urednici. — Zagorska: Upa zvezde. — Književnost in umetnost. — Razno. — Doma.

Zaloga in tovarna
pohištva vsake vrste

od

ALESSANDRO LEVI MINZI v TRSTU

Piazza Rosario št. 2. (šolsko poslopje)

Bogat izbor v tapetarijah, zrcalih in slikah. — Ilustriran cenik gratis
in franko vsakemu na zahtevo. **Cene brez konkurence.**

Predmeti postavijo se na brod ali železnico, brez da. bi se za to kaj
zaračunalo.

priporočata svojo bogato zalogo

izgotovljenih oblek

v vsaki velikosti

☞ po najnižjih cenah. ☜

— MIČNE NOVOSTI —

v konfekciji za dame.

☞ Ceniki zastoj in franko. ☜

Gričar & Mejač
Prešernove (Slonove) ulice št. 9
Ljubljana

Odlikovan fotografski atelier

A. Jerkič

— v Gorici — Travnik št. 11, —

prevzema vsa v fotografsko stroko spadajoča dela. Krasno dovršene
fotografije v naravni veličini 10—15 gld. po vsaki poslani fotogra-
fiji; družinske in druge skupine, razglede.

Manjše fotografije od 1—3 gld. 6 komadov z neprekosljivo, umet-
niško dovršenostjo izdelane na vse mogoče papirje, na porcelan,
žido, platno itd.

Razglednice. lepše kakor vse dosedanje 20—25 gld. tisoč.

Pri našem upravnistvu je dobiti:

AUGUST ŠENOVA:

„Čuvaj se senjske roke“

krasna povest znamenitega hrvatskega pisatelja v slovenskem prevodu.

Komad 35 kr., po pošti 5 kr. več.

SLOVENKA

GLASILO SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Zvezek 15.

V Trstu, 29. julija 1899.

Letnik III.

Pesmi ljubezni.

I.

Nocoj pa na prsih slonim ti spet,
in v meni je radost sama;
zvesto naju čuvajo straže zvezd,
a luna je garde-dama.

Pa garde-dama zadremlje naj
za sivo zaveso zadaj! —
Ti ljubček, ti angelček varuh moj,
poljubec skrivaj brž ah na! daj! —

II.

Vzkípel si: »Kako te ljubim,
vse življenje ti žrtvujem!«
Jaz pa sem sklenila roki
in molila: Saj verujem!

Ah lepo je, v zemlje srečo
verovati po otroško —
in prisegati s poljubi
na izpoved to proroško!

III.

Zdaj sva srečna, ljubec moj,
ko bi bilo kdaj drugače! —
sredi lilij, sredi rož
vijejo se mrzle kače...

Ah in sredi mladih sre
venejo nadeje zlate!
Strah me zá se je hudo
in še bolj me strah je zá-te!

Vida.

Paolo.

Spisala Zofka Kveder.

(Dalje.)

— Ah, kaj vprašuješ — je odvrnila ona in zaihtela, Paolo se je ustrašil in stekel k njej.

Kaj pa ti je mama? Ah mama ne jokaj, ne jokaj! —

Splezal je k njej na ozko posteljo in ji lešno gladil lase.

— Ali te zopet prsa bole? O, ti ubožica! Takoj jutri ti kupim čaja. Glej, danes imam mnogo denarja — je dejal in segel v žep, da so njegovi krajcarji vabljivo zacvenketali.

Ona ga je objela krog vratu, naslonila glavo na njegova mala otroška prsa in jokala bolešno z nekim strašljivim tonom v glasu.

Deček je mirno sedel pri njej, samo vitko, gibčno telesce mu je nervozno podrtavalo, kadar so vroče materine solze premočile njegovo tenko srajčico in ga zapekle na gorkem živem telesu.

Tudi njemu so stopile solze v oči in tiho, nežno je šepetal:

— Ti moja zlata, dobra mamica! Tako rad te imam, tako zelo rad! —

In skril je svoj drobni zamazani obrazek v njenih gostih črnih laseh, ki so ji razpletene v gostih kodrih visele po plečih.

A naposled bi bil skoro zaspal.

Otrok se po joku tako rad polašča tisti sladki, mamljivi zaspanec, v katerem se sanjajo take krasne, mamljive sanje.

Paolo se je vendar le zdrznil.

Mama je tako močno zakašljala, da je zahreščala postelja pod njenim hropečim, zvijajočim se telesom.

— Mama, ali ti je slabo? Hočeš malo vode?

Molče je prikimala.

Urno je skočil na tla in ji prinesel od okna vrč vode.

Pila je počasi s presledki med vednim vzdihovanjem.

— Ali naj ugasnem luč? — jo je vprašal.

— Ne, ne! Tako mi je slabo, tako me je strah. —

On je slekel svojo obleko: Mal telovnik in tenke raztrgane hlačice.

— Tako da. Le k meni pridi, ti moj dragi otrok! —

Tesno ga je pritiskala k sebi in zopet zaplakala.

— Samo ti me imaš rad, samo ti! —

In stiskala ga je k sebi, da ga je skoraj bolelo.

Potem je zopet kašljala suho in otlo. Njega je bilo skoro strah, ko je čutil, kako se napenjajo njena prsa, kako se ji vse trga in zvija v notrini.

— Tako me boli, tako mi je hudo! — je tožila med jokom in se ga oklepala, kakor da bi od njega pričakovala pomoči.

In on jo je poljuboval, ji gladil lice in ji vedno, vedno šepetal v uho, da jo ima rad, práv zelo, zelo rad in da ji res in gotovo kupi čaja, tacega, ki ji bode takoj pomagal.

A bil je truden. Ves dan je letal okrog in njegovo malo telo je bilo vse zmučeno in zaspano. Jecljal je vedno bolj nerazločno, njegove roke so se vedno ohlapneje ovijale njenega vratu in naposled je zaspal v naročju svoje bolne, vzdihujoče mamice.

* * *

Zasmejal se je glasno.

Ravno je odprl oči in iste so se srečale s svetlim solničnim trakom, ki je radovedno kukal skozi malo zatemnelo okno.

To solnce! Gotovo se je zmotilo, da je prišlo gledat v to temno, ozko sobo. Ni ga bilo vse leto, a danes ti kar naenkrat posveti semkaj.

In ravno v njegove črne, radovedne oči je moralo pokukati!

Zamižal je poredno in se zopet zasmejal.

Ah, kaj se mu je vse sanjalo! Sicer že sam ni več vedel kaj. A dosti je bilo in lepo je bilo prav gotovo.

Zatisnil je oči in se skušal spomniti. Mnogokrat je tako poskusil in večkrat so se mu potem vse one divote, ki jih je že gledal v snu zopet za trenotek zablisknile pred očmi.

A danes ni bilo nič.

Tema, tema, tema.

Ne, samo nekaj velicega, rudečega je plavalo pred njim, Seveda, to solnce!

In zopet je zahihital tiho in poredno.

Kar naenkrat se je spomnil, da mora venkaj k morju.

Zjutraj je bilo najlepše letati s tovariši ob obrežju in gledati, kako se megle počasi vzdigujejo raz zaspano mirno morje.

In tiste ladjice!

Tako brze so bile in njih jadra so se bliščala v solncu liki sneg.

In koliko jih je bilo!

Kar cele jate!

Kakor hitri veliki ptiči z lepimi, velikimi peroti.

In parniki!

Posebno oni mali so bili tako srčkani! In kako dolgo črto so risali sè svojim gostim, črnim dimom v svetlo ozadje!

Ah!

Kar nakrat je stal sredi sobe.

Bil je že res beli dan.

In mama je tudi še spala.

Čudno, navadno je vstajala jako zgodaj.

In saj res! Danes bi moral nesti onemu židu srajce, pa gotovo še niso bile gotove.

Stopil je k oknu, kjer je stal šivalni stroj.

Seveda, nič ni bilo napravljenega!

— Na, kaj pa zdaj narediva? — vprašal se je v skrbeh in vzdihovaje položil blago zopet nazaj na stroj.

Prav popolnoma je pozabil tovarišev v obrežju in vsega kratkočasja.

— Eh, mamo zbudim, ta bo že vedela! — se je naposled odločil.

Tistega žida se je res prav v resnici bal. Vedno se je jezil nad njim in njegovo mamo, kadarkoli je prišel k njemu po delo ali mu prinesel isto že izgotovljeno.

— No, mama bo že vedela! —

Počasi je šel k postelji.

— Čakaj, vstrašim jo! —

In nagnil se je doli k njej, pritisnil svoja ustnica k njenim ustom in ji takoj na to pošepnil v uho:

— Ti, dan je že! —

Toda ona se ni zgenila.

— Mama, mama, slišiš! — jo je klical glasneje in jo potresel za rame.

Nič, nič!

Nakrat ga je nekaj pretreslo.

— Saj niti ne diha! —

Kri mu je planila k srcu in zopet nazaj in v groznem strahu je klical:

— Mama, mama! Draga, zlata mama! —

Poljuboval jo je, kakor besen, plakal, vzdihal in se kar zvijal bolesti in groze.

— Ah, saj ni nič, samo omedlela je, — se je hkrati spomnil in planil k vratom.

Na stopnicah je stalo nekaj žensk. On jih je prejel za krila in vlekel za seboj.

— Mami je slabo. Nič ne diha! — je stokal med jokom.

Pogledale so se pomenljivo in šle za njim. —

Najstareja med njimi je stopila k postelji in sè svojo suho, žilavo roko odgrnila odejo.

Pogledala je lice ležeče, potipala ji srce in dejala na to brezčutno :
— Mrtva je. —

Deček se je spustil v grozen jok a kmalu je utihnil, stopil k postelji in proseče gledal ženskam v oči:

— Saj ni res, kaj ne, saj ni res? —

Jedno izmed žensk je poznal.

Strastno se jo je oklenil in ves razburjen hropel:

— Marta, prosim, prosim, reci, da ni res! saj je še gorka, saj je še živa! —

In zopet se je vrgel na mater, klical jo in jo objemal, da so še celo tem brezčutnim ženskam stopile solze v oči.

— Hm, kaj hočemo, saj se je vedelo, — je dejala ona stara in druge so ji pritrđile.

Magistrat je treba obvestiti, — je rekla druga.

Marta je sè silo potegnila dečka od trupla in ga peljala sè seboj.

— Pojdi, pojdi, kdo bi jokal, — mu je prigovarjala v svoji narodni maniri. — Boljše je za njo. —

A deček se je branil iti z njo in ko ga je ona na stopnicah za trenotek izpustila iz rok, ji je ušel in tekkel nazaj v sobo.

Poljubil je mater na oči in usta, potem legel pred posteljo na tla in jokal brez prestanka.

Ženske so ga skušale spraviti proč a naposled so dejale:

— Pustimo ga, trmast je. —

Popoludne sta prišla dva njegova tovariša ponj, da bi šli skupaj na obrežje. A ko sta videla njegovo mrtvo mater in njega vsega objokanega in brezčutnega, sta zopet tiho odšla.

Na obrežji pa sta strašljivo pripovedovala drugim o smrti Paolove matere.

Parkrat so dejali dečki pomilovalno:

— Povero Paolo! —, potem pa so se igrali po svoji stari navadi.

(Dalje prihodnjič).

Skrb za zdravje.

Spisal F. G.

Ljub pogovoru, »zdravo telo — najdražje blago« vendar le večina ljudi ni nikdar bolj lehkomišelná, nego ko je treba čuvati svoje zdravje. Šele ko je to izgubljeno, — tedaj se zavé svoje izgube. »Zdravje se po vrvi razdira, po niti nabira«. A vendar si vsakdo želi, da kar na hip zopet ozdravi, da to doseže, kliče zdravnika, a poleg njega tudi razne mazače in stare babure, ki so od nekđaj slovele kot posebno razumne v zdravlilstvu. Nobena vraža ni bolj ukoreninjena, a tudi ne bolj pogubna, nego ta. In tako si poleg pametnih naredb zdravnikovih, ako jih sploh ne opusti povsem na prigovarjanje »kapacitet«, omišlja in stvarja vse, tudi najneprimernejše, nejnepametnejše stvari ter (kakor umevno) ž njimi le poslabša svoje stanje.

Izkušnja mi je dovedla uže neštete slučaje, kateri so bili le vsled mazaštva pokvarjeni za večno.

Skrb za zdravje naj obsega dvojje: 1) pred vsem naj se živi tako in v takih razmerah, ki so zdravju ugodne, ki onemogočijo ali preprečijo bolezni, kolikor je to sploh mogoče; 2) v slučaju bolezni naj se ravna tako, kakor je to primerno v zopetno dosego zdravja. — Za drugo je treba mnogo znanja in izkustev, te torej more odločati jedino le izveden in vesten zdravnik. Ljudje, ki nimajo nobenega pojma o boleznih sploh, o dotičnem slučaju posebej, naj se torej ne utikajo v te stvari; pomislijo naj, da gre za zdravje, oziroma življenje. — Nepoklicani svetovalci, katerih je vedno preveč, naj se torej odločno, a krepko zavrnejo. Za prvo pa je treba uravnati svoje življenje po higijeničnih zahtevah. In tu (in tudi samo tu) je popularizacija medicinične vednosti umestna in potrebna.

»Slovenka« donaša toliko in tako različnega blaga, da gotovo ustreže, ako priobči nekatere spiske iz zdravoslovja. Omejiti se hočem povsem na to, kar more žena storiti v prospeh svojega zdravja in kot mati v prospeh zdravja svojih otrok. Svojo važno nalogo naj izpolnuje v družini tudi v tem oziru. Marsikateri cenjenih čitateljic morda ne bo v teh sestavkih, ki se bodo po možnosti izogibale vsake doktinarnosti, nič novega, nič posebnega; a tudi to ne škodi, ako se ponovi znana in priznana stvar; saj si s tem le bolj utrdi v spominu in mnogokrat se tudi greši samo zato, ker se je pozabilo na pravo in torej isto ne pride pravi čas na um. Vsekako upam in želim, da ne bodo te skromne vrstice brez sadu.

I.

Kopeli so velikega pomena v zdravilstvu in higijeni. Uže stari narodi so jih cenili in tudi v srednjem veku so bile vseskozi v rabi, vendar šele v novejšem času se je pričelo njih pravo izpoznavanje in metodično uporabljanje. Velika važnost kopeli za novorojenca in dojenčka je obče znana. Opozoriti je treba le, da naj bi babice, prirejajoče kopel, rabile vedno dober toplomer za določitev gorkote, kajti ona z golo roko ni natančna, ampak le približna; tudi izgube babice včasih, vsled pogostega poskušanja toplote, svoj dobri čut zanjo. Primerilo se je uže, da so potem priredile veliko prevročo kopel in da so vsled tega novorojenčki oboleli ali celo umrli. Kopel imej temperaturo 28° R.

A tudi v poznejši dobi so kopeli važne, ne le za očiščenje telesa, temveč zlasti za funkcijo kože, za zdravje sploh in za okrepitev zdravja.

Zlasti pomembna je mrzla kopel. Vendar naj ne gre v kopel nikdo povsem razgret, niti ne skoči hipno vanjo, kajti s tem si lahko povzroči preveliko razdraženje živcev in škoduje zdravju v marsikakem oziru. Treba je torej, da se pred kopanjem ohladimo ter da si, predno se podamo v vodo, omočimo ž njo prsi. Tudi je znano, da se naj ne gre kopat hitro po obedu. Na vse to je treba opozoriti mladino posebno sedaj, ko si o počitkih, v vročih dneh rada išče okrepila v kopeli, da ne ravna lehkomišelnost in brezskrbno.

Slabotni otroci ali starčki navadno ne prenesejo mrzlih kopeli (pod 16° R.); a tudi sicer prične nekatere kmalu mraziti v njih, posebno če mirujejo in ne plavajo. Tedaj naj oni kmalu gredo iz vode. Kopel naj človeka okrepi in mu da čut oživljenja, ne pa da ga utruji in zmuči. Posamezniki prenesejo kopel različno dolgo, oni naj vstrajajo v nji, dokler se počutijo dobro. Čim mrzlejša je voda, tem preje nam zadosti. Posebno mrzle kopeli (pod 10°) naj se torej rabijo le z veliko pozornostjo in naj bodo zelo kratkotrajne. Treba je tu paziti, da se ne škoduje namesto da se okrepi. Seveda odloča narava in privajenost. Poznal sem moža železne narave, ki se je kopal z največjo slastjo v izviru Save, ki je tako mrzla, da nam je streslo roko, katero smo si v izviru omočili.

Kopeli so zdravim ljudem priljubljene v poletju, saj jim podajajo takrat vsaj nekaj zaželjene ohladitve. Mnogi, ki se kopljejo v poletju dan na dan, ne store tega nikdar v celi zimi. To ni pravo; saj je, zlasti v mestih, povsod prilika, da se kopljemo tudi po zimi v kopelih; a zlasti, kjer so otroci, prirede se te lahko tudi doma. Seveda so take kopeli dražje in nepripravnejše, nego one v reki ali jezeru;

pa radi tega naj se ne opuščajo ali zanemarjajo, temveč uporabijo vsaj na vsakih 14 dni ali 3 tedne.

Zadnja leta so pričeli skrbeti za to, da podajo tudi manj premožnim priliko kopati se. Na Dunaju so ustanovili skoro po vseh mestnih okrajih »ljudske kopeli«, tudi v Ljubljani so sklenili, ustanoviti jih. Tu si za 5 krajcarjev poda slehernemu prilika, da se okoplje v posebni kabini s pršilno kopeljo (douche) — kopeli v banji za ta denar (za kateri dobi tudi perilo za uporabo) seveda ne morejo prirediti. — A tudi po tovarnah so že večinoma brezplačne kopeli za uslužence, in pri novih šolskih zgradah se zdaj sploh skrbi tudi za šolske kopeli, kakor se te prizidavajo tudi vojašnicam in jetnišnicam. Za popularizacijo kopeli se torej stori, kar je možno in s tem se izpolnuje higijenična zahteva.

Vroče kopeli naj se rabijo le po zdravniški naredbi. Isto tako tudi parnice, »rimske kopeli« itd., ki so bile zlasti popreje zelo priljubljene, sosebno za znojenje, in sem ter tje jih je nadomeščala — krušna peč po peki.

Tudi razne toplíce naj se uporabljajo le po zdravniški odločbi. Med narodom so zelo na glasu proti protinu, mrtvoudu itd. Mnogi jih je uporabljajal ne le vsled tega, temveč tudi v obrambo tega. To ne velja.

Istotako so nekatera kopališča na velikem glasu kot zdravilna v mnogih boleznih. Ker ima voda v teh kopelih različne sestave, treba, da se to v prvi vrsti upošteva. Torej ne velja, da si kdo izbere kopališče, ki mu je ravno primerno in morda priporočeno v časopisju, temveč ono, katero izpozna zdravnik za ta slučaj potrebno. Poleg kopeli je velikega upliva tudi prememba zraka, dijetično in mirno življenje itd. Žal, da so mnoga kopališča le privilegija bogatinov. —

Morske kopeli, pri katerih ne upliva samo slana voda, temveč tudi milo ozračje, so zlasti na glasu v pričetku tuberkuloze. Pri nas se je zelo mnogo storilo za to, da se one omogočijo revnim bolnim otrokom.

Poleg teh kopeli v vodi so tudi ona v barju, pesku, novejši čas one v vulkaničnem blatu (»fango«) za razne bolezni zelo uspešne in se rabijo na zdravniško naredbo v raznih zdraviščih.

Čudno, da se je med narodom kljub znani in priznani veljavi kopeli toliko časa vzdržal strah in opor proti lečenju z vodo — dasi se je to izkazalo v mnogih, vročinskih in družih boleznih; dasi se je po Priessnitzu pričela tudi znanstvena hidroterapija; a šele Kneippu se je posrečilo, da je premagal ta predsodek. Seveda je v marsičem zopet zavozil s pretiravanjem.

Dandanes se znanstveno uporablja voda in kopel v najraznejših boleznih.

Omenim naj konečno še tako zvano »vedno kopel«, v kateri se zdravijo nekatere kožne in kirurškične bolezni, s katero se zlasti mnogo pomore proti največjim in najrazsežnejim opeklina. Žal, da nam teh ponesrečencev tudi s tem ni možno obdržati pri življenju, ali bolečine se v tej kopeli vendar povsem izgube, ki so sicer neznesne in to je tudi velike vrednosti.

(Dalje prih.)

Kdaj?..

Tiho zré m spomladi grobe. —
Mlado cvetje jih prepléta...
In iz smrti, iz trohnohé
venec si narava spleta...

Kdaj pa prideš, Vesna mila,
da boš srca svet zbudila?...
Kdaj na grobu mladih nád
meni cvéla bo pomlád?...

Zagorska.

Intrigant.

Píše : Nada.

Na to sta obe molčali nekoliko časa ter se od trenutka do trenutka druga drugej nasmehivali.

»Oni dan«, povzame Nada, me je Méden prav sarkastično vprašal, kaj se pač pogovarjava, ker sva toliko skupaj. Da li o mestnih novicah, o oblekah in če kaj hudo kritikujeva«.

»Da bi se vsi toliko brigali za novosti in za modo, kakor me dve!« je vzkliknila Vera ter prezirno nategnila rudeči ustni.

»Eh, pa kaj«, povzame Vera za nekaj časa, saj imajo pravo, na nas tako sodijo; samo slišati je treba, kaj te njim, pomisli — njim! pripovedujejo. Tebe ni bilo zadnjič pri izletu, a vem, da bi se jezila, če bi bila, kakor sem se jaz.

Bernardijeva je tožila čez svoje doma, kar smo čuli že stokrat, Županova se je celo uro prepirala z nekim gospodom, da je angleška moda lepša od pariške, Hribarjeva pa si je ogledovala čevljičke in o

njih nekaj pripovedovala ter je pravila da so taki — le brez špice najnovejše mode. Medén se je prav ironično smejal, jaz pa sem gledala zdaj tega, zdaj onega. Kakó sem se zdela uboga na duhu proti tem bogatinkam! Nedeljковиć me je gledal nenda pomilovalno ter mi dejal:

— Gospica Vera pa le molči.

Odgovorila sem mu z Mirza Schafijem smeje sicer, a vendar takó, da so ost čutili vsi:

»Klug zu reden ist oft schwer«.

— Kaj pa naj govore družega, saj nimajo nikdar knjige v roki; knjig in pamemetnih pogovorov se ogibljejo. Ne znajo nego vzklikati: »Oh, kakó ste poredni, oh kakó lepó, ali pa »oh kakó dolgočasno«; hitela je pripovedovati Nada.

— Veš, Nada, da ni bilo včeraj Zlatića ves dan sem — je rekla Vera, ki razburjenosti Nadine še ni opazila.

— Kje si bila, vpraša jo Nada.

— Nikjer ves dan. Na večer pa me je mama silila in šli smo k »Zlatemu jelenu«, a vrnili smo se kmalu.

— In ni ga bilo tam?

— Bili so naši a njega ne. A kje si bila Ti?

— Domà sem se jezila; oh ti ne veš, pa kaj bi ti pripovedovala in te pripravila ob dobro voljo!

— Ne, le govori, samó ne pretiraj, ker ti rajša, hujše vidiš nego li je v resnici in misliš, da si sama na svetu, ki moraš prenašati take boli.

— Kdo pa, morda ti? Prosim te, ne govori, ti si srečna v vsem in povsod, za to me ne umeš in ne moreš umeti.

— Umem te dobro in po vsej pravici pravim, da pretiraš; česa pa ti nedostaje? Čemu toliko krika?

— Oh, Vera, ko bi le imela dosti, dosti denarja!

— In kaj bi ti naredila ž njim, sanjava duša?

— Oh, Vera, dosti bi naredila, dosti; zaprla bi se v kak prijazen koticék — toda ne! Tu bi živela in se maščevala zá se in za vse užaljene deve. Da, videla bi, Vera, kakó bi se moški klanjali mojemu denarju, jaz bi se vsem milostno smehljala, potem pa jih na naj-smešnejši in krutejši način odbijala.

— Ti romantična duša, ti! Pa ko bi se pri tem resno zaljubila?

— Ne, nikoli več, nikdar! Vsi niso vredni možje ni ene poštene ženske solzé!

— Ho, ho, le ne popravlaj mi Stritarjevih verzov; Stritar pravi baš nasprotno!

— On po svoje, jaz po svoje, na zadnje praviva oba prav, jaz bolj po pravici, saj oni nimajo solz, oni so les, kamen, ne, trši so nego dijamant!

— Ha, ha Nada moja, potem bi bili res neprecenljivi.

— Vera, na! tu le je list za te; klicala je mati pred hišo.

Deklica je naglo vstala, kri jej je šinila v glavo, oči so se jej čudno zasvetile v rajskejši sreči; saj je bila gotova, da mora pismo biti le od njega, ker ga včeraj ni bilo.

V malo sekundah je imela list v rokah, a nakrat je raz njen obraz izginila sreča, noga jej je zastala in počasi, počasi naslov opazujoč, bližala se je Nadi in prejšnjemu mestu.

— Ni od njega — je dejala, — prehitro in preveč sem se veselila. Pisava mi je čisto neznana in veruj mi, Nada, da imam čudne slutnje.

— Beži, no beži, odgovori Nada, na tu le imaš, odprto je že, zdaj pa le čitaj!

Nada je Vero opazovala; videla je torej, kakó se ji treseta roki in kakó trepečeta blede ustni, kakor da jok premaguje.

Končavši, vzdihne globoko, kakor oni, ki odloži težko breme, v očeh se ji zasveti solza in ko jo Nada pogleda, igra ji že krog usten bridek nasmeh. Obraz njen je izražal: Saj sem vedela, takó mora priti, zdaj je vse proč!

Nada, ki je vse to čitala raz Verino lice, ni je prašala, kaj je v listu, ampak samo rekla:

— Kar strani vrzi oni le list, kaj bi si ž njim kalila veselje in srečo svojo, žalosti je tako vedno dovolj!

Vera jej pa ovije roki krog vratú ter reče s prosečim, žalostnim, obupnim glasom: — Nada!

— Kaj pa je? vpraša jo sočutno ta.

— Nada, ta list je vreden prevdarka, ne zavržem ga, odkril mi je, zakaj ni bilo včeraj Zlatiča, pomagal mi bode v borbi in tugi moji, ko bom svojo srečo žrtvovala njemu, katerega tako ljubim.

Čitaj, a ne reci mi ničesar, Nada, to hočem sama premisliti, prenapro je prišlo vse. Sklep svoj ti pa pišem, ker pisati mi je lažje nego govoriti.

Prebravši, gledala je Nada svojo prijateljico strmé, a ta jej je samo z glavo odmajala. Objeli sta se potem molče ter se ločili, Nada je šla domov, Vera se pa zaprla v svojo sobo, kjer se je bridko zjokala.

V eni glavnih ulic, ne daleč od Miličevih, je stanoval doktor Zlatič, advokatski kandidat. Po izletu iz Izole šel je naravnost domov. Prišedši v svojo sobo in prižgavši luč, stisnil je oči ter prešel z roko

preko visokega čela in dejal tiho: »Kako boli, smejem se časi Veri, ki večkrat toži, da jo boli glava, ali to je res hudo«.

Pri tem imenu zravná se mu od boli nagrbančeno čelo, stopi urno k omari ter prinese iz nje v zavitku hranjeno sliko.

— Lahko noč, Vera! — dejal je sladko nasmihajoč se, — lahko noč! nič mi ne bodi huda, da me danes ni bilo; moral sem vendar enkrat s prijatelji, saj me še tako obirajo. — Poljubil je sliko in jo shranil zopet v omaro.

— Sedaj pa še malo vrstic, da bom lažje zaspal — dejal je ter segel po knjigi sredi mize. — A kaj je to? Pismo? Čegavo? Menda ne Verino?

Odpre in jame čitati. Med čitanjem se mu pa stemni obraz, nagrbanči čelo. Končavši ga, vrže ga srdito na mizo, ugasne luč in leže.

— Torej tako, tudi ona, tudi ona tako, katera mi je bila uzor ženstva, katero sem ljubil nad vse na svetu! Niso se mi torej zastonj posmehovali in se norčevali z menoj... Če pa je vse le nesramno obrekovanje, če je vse le laž, oh, potem gorjé nesramnežu!

Ona sama mi to dokaže ko ne pojdem k nejej, pisala mi bode, ako to ni res.

Dolgo se je potem prebračal na postelji, pozabil je, da ga glava boli, a spati ni mogel. Še le proti jutru je vsnul in zaspal par ur nemirno spanje.

Ko so bili družega dne opoludne zbrani pri kosilu v Čitalnici, ni bilo med navadno zgovornimi gosti pravega pogovora. Kratko vprašanje, kratki odgovori. Samo Nedeljkovič in profesor sta se tu pa tam pošalila, a njiju šala in smeh nista našla odmeva pri ostalih. Doktor pa je resno pogledoval zdaj tega zdaj onega, kakor bi kaj preiskoval, odgovarjal je krajše, nego navadno ter prezirno gledal Medena in Kosca.

Po obedu je namignil tema dvema in sledila sta mu molče v eno stranskih sob.

— Eden od vaju je pisal meni brezimno pismo, v katerem nesramno obrekuje g.čno Miličevo, mojo nevesto. Ni mi treba ugovarjati, zadel sem gotovo! — reče doktor sè strogim glasom.

Mali uradnik Kosec je debelo in nevedno odprl oči, začudeno razširil usta, iz katerih je izšel še bolj za udni: A! Medenu je pa igral kakor navadno njegov satanski nasmeh na ustnah. Ko je doktor enega in družega pogledal, je rekel Koscu:

— Pojdi in oprosti mi, s teboj nimam ničesa govoriti, pravi je vendar le Meden.

Ko sta ostala sama, pogledal je doktor Medena prodirajoče, jezno, divje, a ta se ni malo ni maknol, ostal je mireem v svesti si nobene pregrehe, nobenega prestopka.

— Torej ti, Meden, ti! — je dejal doktor Zlatič, premagujoč se, da se je ohranil mirnega.

— Jaz! — je odgovoril oni lakonično.

— Kdo ti je dal pravico, kdo pogum, da se nisi bal, da te sterem in uničim kakor črva? —

— Moje prijateljstvo do tebe, doktor. —

— Je li kar si poročal resnica? —

— Drugače bi ne pisal. —

— Si li ti videl na svoje oči? Govori kje, kako in kedaj. Po govoru spoznam, mrtvim črkam ne verujem.

Meden je obrnil ustni svoji v pomilovalen nasmeh, odmajal par-krat z glavo ter dejal:

— Smiliš se mi, ubogi doktor, nerad ti odkrivam tako malo lepè reči o tvojej izvoljenki, a udarec bo manjši, nesreča bo prenesljiva prej, ko je še čas, nego li pozneje, ko ga več ne bode.

— Ognj se pomilovanja! — velel je doktor trdo.

Meden se je vgriznil v ustno in rekel:

— Ker že želiš, naj bo! Ti veš, da je prišel pred par tedni iz Trsta sem c. kr. pešpolk 97. Sprehajala sva se zvečer ob morji z Radoličem, saj poznaš tega hrvatskega podčastnika.

Hvalil se je, kakó neverjeten utis in preobrat napravijo povsod med dekleti, kamur koli gredó. Ločila sva se ob 10. Šel sem proti domu in ko sem prišel do Miličevega vrta tam ob strani, čujem šepet. Mislil sem s prva, da si ti tam ž njo, a ko sem se vzel na prste, videl sem njo, a ne tebe, ampak kakor sem mogel pri luninem svitu razločiti uniformo, bil je meni popolnoma neznan častnik. Bila sta v tihem, kakor se je zdelo važnem pogovoru. Strmé sem ju zrl in mogel slišati nekaj njegovih pretrganih besed:

- Ti si angelj, Vera, ti si duša, ona ni taka — čul sem vmes tudi tvoje ime in ona se je smejala srečna in zadovoljna.

Iz prijateljstva do tebe pekla me je njena nezvestoba in ko ji je poljubil roko, nevoljno sem nekaj zamrmral in odšel.

Doktor je molcé poslušal, glavo si podpiral z močno svojo roko. Molčal je še, ko Meden ni več govoril, potem pa pogumno vzdignil glavo, vstal raz stol, pomolil roko Medenu ter živo duhovitimi očmi vprašal:

— Si mi li vse pripovedoval na svojo častno besedo? —

— Na svojo častno besedo — je dejal Meden odkrito, na kar

je doktor stopil k njemu, stisnil mu roko in dejal: — hvala prijatelj. —

Ob istej uri jokala je Vera nad vrsticami, koje je pisala doktorju Zlatiču :

»Vračam Vam Vašo svobodo. Bodite srečni! Pač
bridka resnica: »Denar je svetá gospodar!«

Vera Miličeva.

Kake dve uri potem je prišel v Zlatičevo pisarno postrešček z omenjenim lističem.

— No, sedaj mi ni treba več dokazov — dejal je bridko smeje se, beroč te vrstice.

In vrgel je list v malo mizico.

Druzega dne je sedela Nada v svoji sobi, ko ji prinese dekla pismo. Spoznala je je na mah. Bilo je Verino. — Kaj je neki sklenila uboga Vera? — misli si, naglo odpre pismo ter čita :

L j u b a N a d a !

Vse je končano, vse! Odpovedala sem se mu sama, saj gá ljubim, žrtvovati moram tedaj vse v njegovo srečo, vse, tudi svojo srečo mu žrtvujem. Pa ne, ko bi jaz vendar ne hotela? Ko bi ne bi ne hotela, kdo bi me mogel siliti, saj je on moj sin — toda ne! — To bode njegova sreča — piše mi kruta, neznana roka. Pa kaj? Saj ko bi se mu tudi jaz od odpovedala, odstopil bi sam, saj ga tudi sinoči ni bilo in ga več ne bode! Kaj je to, Nada, — več ne bode? Je li mogoče, je li res mogoče? Trši' so od kremena po srci a bojazljivi kakor otrok! Kdo bi bil to mislil, kdo to slutil? A biti mora, mora v njegovo srečo. Saj si čitala, kaj se mi je pisalo. Jaz da sem na poti njegovi sreči, da ima dve nepreskrbljeni sestri in tri nedorasle brate, bolehnega očeta in nezmožno mater. Da oče o njegovi zvezi z mano ne vè in umrl bi ko bi vedel, ker mu je odmenil bogato nevesto, da bode takó mogel skrbeti za svoje, da jim ne bo treba trepetati pred prihodnostjo.

In jaz da bi bila na poti miru, njegovi sreči, jaz kriva revščine dveh nepreskrbljenih sester in treh nedoraslih bratov, hitre smrti bolehnega očeta? O ne, Nada, moči imam, moram imeti, da se odrečem njemu in ž njim svoji sreči. Pa zakaj mi ni tega v obraz povedal, zakaj ni dejal, kakor se mi piše, da je zdaj prepozno, da ga čast veže? Slišiš, čast ga veže! In tako malo je poznal svojo Vero, da ji ni pripisoval te požrtvovalnosti, tako malo je je poznal, da ni vedel, da ima Vera toliko ponosa in da se odreče, ako ga čast veže, da noče da bi bil navezan! Sedaj sem mu odrekla.

Revica jaz in moj ponos, a s tem ponosom so tudi moje moči pri kraji.

Nada! Pojutrajšnim odpotujem. Že pred par tedni mi je teta z Gorenjskega pisala, naj pridem k njej. Zdaj je čas, zdaj je prilika. Tu bi mi bilo neprenesljivo. In veš, kaj bom tam počela? Slikala bodem, saj slišim in čitam, da so tam tako rajski kraji in v tem, v tem pozabim svoje nesreče. Pozabim?

Dosti sem res zamudila, slikala nisem dolgo, a kako mi zdaj ta vednost prav pride. Nada moja, to mi bode tolažba, s tem si bodem pregnala hude, otožne misli. In kaj ne, ti mi bodeš vestno poročala, kaj počenja on? Morda pa on tudi pri tem trpi, morda se on tudi žrtvuje svojcem v prid? Reci mi, da, Nada, reci, to me laži, to mi še edino dobro dene. Mami svoji sem vse povedala, ona je tudi že najbrže očetu sporočila. Med mojim pripovedovanjem majala je z glavo in ko sem zaihtela, stisnila me je k sebi in tudi jokala moja ljuba, draga mama. Nada, morda sem vendar le sanjala? Ne, nisem, tu je osodepolni list in on ima tudi že mojo odpoved. Konec je vsemu, vsemu!

Sedaj pa le na pot! Kakor hitro mi bode mogoče, ti bodem pisala.

Vroče te poljublja

Tvoja Vera.

(Dalje prihodnjič.)

Odprto pismo gospej urednici.

Veledenjena gospa!

veseljem, z velikim veseljem in pazljivim očesom, sledim vsakej številki meni tako drage »Slovenke«. Da Vam odkrito povem, vsega nisem hvalila, a grajala sem jako malo in to vedno sama v svojej sobi. Kakor morda že sami veste, zgražali so se mnogi na spisu g. Danice, in govorili celo, da se »Slovenki« zato odpovedó, češ, da »Slovenka« bi morala prinašati le zdrave in koristne nasvete, a da trosi v svet take nezmisljivosti. No, pustimo to, naj misli vsak, kar mu drago, a da ta dopis bode imel hudih posledic, tega se bojim, in ravno to me je prisililo, veledenjena gospa, pisati Vam. Kar je g. Danica pisala, je dobro; pisala je za nekatere in med temi poznam jaz gospo, katera mi je rekla, da ona precej podpiše one nazore g. Danice. Sedaj pa obsojam strogo gč. Vando na njenem preostrem odgovoru. Zdelo se je, da ona se ozira bolj na osebo, nego na misli g. Danice. Njen odgovor meni ni posebno ugajal, ker je bil še precej surov; slutila sem precej, da ne bode tako hitro

mirú in da se nas je že prejela ona kužna bolezen, katera tako grozno mori nas Slovence. Milostiva gospa, oprostite mi, da sem se tudi čudila Vam, ker ste vsprejeli oni spis, namreč spis gč. Vande, ali da bi ga bili vsaj opilili po svoje.

Toda Vandí ni še njen odgovor dovolj, zdaj nadaljuje še »Poslano«, na njeno »poslano« zopet odgovor v »Edinosti«, kar kaže, da bode stvar nadaljevala. Da se je gč. Vanda spodtikala nad onim srečanjem v kupeju, se mi tudi ne zdi prav, saj je bilo videti, da je le šala, ki pa ni bila na pravem mestu v »Edinosti.« Gospa Danica gotovo ni mislila, kake nasledke bode imel njen spis.

Govorilo se je pred par večeri v večjej družbi o najnovejši debati, kar vsklikne nek gospod: »Gospoda moja! čudite se raje temu, da so mogle sploh ženske toliko časa vstrajati brez prepira!« »Glejte no, saj res«, pripomnim jaz, čuditi se je res, ko imamo v gospodih tako izvrstne vzglede«. S tem seveda ni bilo še konca zabavljanju, a branila sem se junaško. — Želela bi pa iz srca kakor tudi Vi, milostiva gospa, da bi bil kmalu konec tej nevihti, ker sedaj je že začela padati predebela toča in ta nas lahko pogubi*). Za to pa Vas prav lepo prosim, streljajte Vi v oblake, da se ti razprše ter se pokaže nad nami jasno nebò, kakor je bilo do sedaj. V to pomozí Bog!

Zahvaljevaje Vas, milostiva gospa, da ste vsprejeli moje pismo, klanja se Vam preudana

Anka.

Upa zvezde.

Upa zvezde zlate —
kaj se mi smehljáte
raz nebo prijazno? —

Raje v srce moje
vlijte žare svoje, ...
vlijte mi utehe!...

A če tu na sveti
ni mi dano zreti —
vas v radósti, sreči...

Pa oj zvezde zlate,
saj mi zamigljate
lepše na gomilo?...

Zagorska.

*) Ker se tudi meni zdi dovolj te debate, naj jej bode konec s tem - le dobro mislečim pismom. (Op. ured.)

Književnost in umetnost.

Erotika. Zložil Ivan Cankar. Založila Kleinmayer in Bamberg v Ljubljani.

Konečno se mi je vendar posrečilo, mirno pregledati Cankarjevo »Erotiko« in kmalo potem tudi čitati nekatere kritike o teh modernih pesmah. Ocene so bile druga drugi tako nasprotujoče, da sem se začudil, dasi to ni baš nenavaden pojav — ne pri nas, ne drugod. Naj se trdi, kar se hoče, vendar ostane resnica, da je tudi recenzija le vbesedenje subjektivnih mislij in občutkov in sodbe o literarnih proizvodih ex cathedra mi prav slabo ugajajo, tudi če se strinjam z nazori, katere izrekajo. Menim, da naj bi ocenjevalec v prvi vrsti skušal, podati čitatelju neko navodilo, kako naj čita, da mu bode lažje razumeti in samemu ocenjati. In studije o Cankarjevi »Erotiki«, ki bi si bila to zadačo naložila, še nisem čital.

Res je, da je pesnik bralcu delo olajšal, razdelivši svojo zbirko v posamezne oddelke: Helena — Iz lepih časov — Dunajski večeri — Romance. Vzlic temu sem našel malo onih, ki bi znali Cankarjeve pesmi ne le čitati, temveč tudi — uživati. Kdor pije tokajca ali hrvatski samotok tako kakor izurjen krokar cviček, izgubi vsak okus. Ceniti bode znal fino kapljico samo oni, ki jo pije le v daljših presledkih in nikdar preveč.

To velja tudi za »Erotiko«. Verujem, da odloži knjigo nekako razočaran, kdor jo prečita kar na dušek, ker je nemogoče, da bi imel pri takem požiranju tudi kaj naslade. Kdor hoče vedeti, kaj zbirka obsega, kdor hoče njene krasote zavžiti, ne sme požaliti nekaj več časa, piti mora opojno tekočino po kapljah in tuintam mora kako pesem tudi dvakrat, trikrat prečitati. In če je tako prebral celo knjigo, mi bode gotovo pritrnil, da je »Erotika« nenavaden literaren pojav in marsikatero pesem potem še večkrat poišče in marsikateri verz mu nstane v glavi.

„Že v prvem oddelku: »Helena« nam pesnik pokazuje, da zahteva bralce, ki znajo čutiti in misliti. Njegova Muza pač ni »mehkužna, bledolična gospodična«, a tudi ni navadna žena trivijalnih mislij in pritlikovskih občutkov. Doma je iz one čudežne dežele, v kateri lunin svit govori in uvela roža poje, a kdor hoče poslušati in je zmožen pojmiti in razumeti, njemu pripoveduje krasne bajke in pravljice in povesti — iz pristnega življenja, pa mu sega s svojo tajno roko globoko, globoko v dušo in srce.

Občutke zna Cankar obujati kakor malo kdo. In v tem se pokazuje mojstra zlasti tam, kjer beseda sploh ne zadostuje, kjer mora tudi pesniku služiti glasba in slikanje. Seveda:

Strahom me pogleda ona
in vsi trije obmolčimo;
luna sanja tam visoko,
sanja tiho v dnu valov...

to bi prav malo povedalo onemu, ki je čital samo besede v prvi pesmi: Helena. A kdor se z ono trojico po beli cesti izprehaja, kogar zaboli v srcu, ko se je ona nagnila, in kdor občuti otožnost, s katero on govori, »kak tam v valovih svetlih sveti luna se vabljuje...«, on sanja tedaj tudi z luno »tam visoko« in tam »v dnu valov«. Sanja! On mora, ker se ne more odtegniti uplivu globoke melanholije, s katero mu je pesnik napolnil srce. Če pa čitatelj nima v prsah tega instrumenta za čute, ni to pesnikova krivda. — —

Da zna s tehničnimi sredstvi višje vrste jako spretno ravnati, nam pokazuje avtor v tretji pesmi tega oddelka. Koncizno, slikovito živo, krepko nam kaže novi čar »najlepšega gradu« in vesele družbe in potem — kako pretresljiv kontrast! — sede sam pod temno senčnato lipo. Pred njem leži uvela roža:

...iz njene roke pala je,
ko šla je tod mimo.

Ali ni to krasno povedano? Kaj ni to globoka misel? Ako bi hotel v kakšni analizi opisati, kaj te kitice vse povedó, bi se mi zdelo, kakor da profaniram svetišče poezije. In morda je pesnik sam čutil, da bi profaniral svojo bol, ako bi jo drugače razkladal, kakor z ono sliko, ki se mu je tako posrečila.

Ravno tako delujeta 4. in 5. pesem.

V šesti treba primerjati četrto in sedmo kitico:

V teh neizpolnjenih željah
pretežko je živeti;
če tudi ti ne ljubiš me,
jaz nočem več trpeti.

— — — — —

Potem pa:

In orgelj veličastni glas
po cerkvi se razlije.
In zdi se mi, kot da bi pel:
„Klečite in molite,
če tudi srce brani se
molite in trpite...“

In vsak komentar je nepotreben.

Da ima v »Erotiki« tudi plamteča strast svoje mesto, dokazuje prihodnja pesem :

— — — — —
 Kaj hočem zdaj z življenjem jaz?
 Samó trenotek mi še pusti,
 da zrem ji zadnjikrat v obraz.

— — — — —
 Poglej na vzhod, že sije luna,
 umreti moram jaz nocoj.
 Samó nocoj, nocoj me ljubi,
 poljubi me enkrat samó,
 da na gorečih tvojih ustnih
 nebesa meni se pričáó.

Skozi te vrstice slišim cel orkester; zdaj prevladujejo nežni, sentimentalni akordi vijolin, kakor bi se dvigala s strun ona mila, koprneča Bragova »serenata«, ki poje tako divno tiho a vendar močno ljubavno poželenje, a hkrati se zjočejo godala in wagnerijanski zabobne bobni, zatrobijo rogovi in trombe, in ko se gosli zopet zaslišijo, se penijo njih glasovi v najvišjih višavah, v skoraj blazni ekstazi, kakor finale iz Cavallerije... Umreti moram jaz nocoj — samó nocoj, nocoj me ljubi...! Jaz vsaj ne poznam strasti, ki bi lahko še bolj vzkípela.

Lepote osme, devete in desete pesmi tega cikla bode čitatelj kaj lahko našel, kadar se je tolikanj zaglobil v poezije, o katerih sem se omenil.

Drugi oddelek slove »Iz lepih časov«.

Takoj prva pesmica je tu značilna za način pesnikovega čuvstvovanja. Lani sem čital Paul Wilhelmove pesmi »Welt und Seele« in od prvega branja mi je ostala v spominu kratka »Vergessen«.

Ich sehe Dich einen Kranz von Mohn
 um deine bleichen Schläfen pressen
 und neide Dir den Kranz von Mohn.

In meinem Garten stehn die Aestern schon...
 Die Rosen sind mir vom Haupte gesunken,
 Und Dornen haben mein Blut getrunken.
 Ich kann nicht wie Du vergessen!

Nehoté sem se spomnil teh verzov, ko sem čital omenjeno Cankarjevo :

Za njo strmi oko solzno,
 in v srcu je meni tako težko, —
 pozabila name je bog ve kdaj,
 a jaz je ne morem vekomaj.

Kakor ljubezen, ostane tudi pozabljenje gotovo za vse čase predmet liričnim pesnikom. Pa kdor zna na tem polju kaj originalnega povedati, mora že res biti poet. Ali je ta »bogve kdaj« in »vekomaj« originalen, naj kritični bralec blagovoli sam odločiti. Jaz ne dvomim, da je ta slika enako originalna, kakor je lepa.

Ne visok plamen, a jako vročo žrjavico očitimo v prihodnji pesmi: »Kako je to«. Kakor večinoma v vseh Cankarjevih pesmah, je tudi tu na koncu oni moment, ki se nas najbolj dotakne:

Nikar, nikar ne boj se več,
glej, čakam te, drhteč, ljubeč...

Onim, ki se spodtikajo nad »Dunajskimi večeri«, priporočam, naj pazljivo prečitajo pesmico št. 3. in naj si jo dobro zapomnijo. Morda bo tedaj njih sodba o »grešniku — poetu« kaj bolj nepristranska.

V krasnem odlomku »Kaj bi zakrivala« apeluje avtor zopet na naše premišljevanje. Pesem je namreč »simbolistična«. Toda ne vstrašite se. Uganka ni tako težka, kakor je misel globoka in da razvo zlate vozle, si ni treba preveč glave razbijati.

Okno zagniva,
da ne boš slišala
slavčevih pesmij —
da ne boš videla
revice lilije,
plašno drhteče tam
v vetru polnočnem...

Da hoče pesnik z »revico lilijo« nekaj povedati, je jasno, a tudi kaj hoče povedati, ni temno. Ampak malo prebaviti treba stvar vendar, preden se začne dalje čitati.

Ena najkrasnejših pesmij cele zbirke, pravi demant po lepoti in vrednosti je na strani 35. Od te se ni moči hitro posloviti. Tu so zbrane vse vrline Cankarjeve lirike. Izvanredni duši je avtor dal tudi izvanredno telo. Njegove oblike so splošno lepe, a tukaj ne zadostuje besedica »lepa«. Deseterci, drugače najbolj prikladni junakovanju, bojevanju, se tukaj stopo v sanjavo sladko, nekaj skrivnostno bajnega puhtečo tekočino, kateri je vir v najgloblji globočini srca.

Saj to že davno sem na tihem slutil
Če tudi solzno bilo ni okò,
bog sam ve, kaj sem pri slovesu čutil...

Ta neizrečena bol, ki brani solzam, da bi jo olajšale, zatrepeče v poslušalčevem srcu in njemu se dozdeva, da je sam izgubil nekaj, zбоg česar čuti — bog sam vé, kaj....! In skozi te rime doni

otožna, le plemenitim dušam znana melodija o izgubljenem rajju, ki se ne vrne nikdar več, nikdar, kajti

Visoka stena je med nama vstala
na jedni strani noč, na drugi dan;
in tebi sije zdaj svetlejša stran.

Pa pesnik ne čuti samo groze noči, ki se je nad njim zgrnila;
v krvavečem srcu raja proroški duh:

A takrat, ko bo tvoj obraz solzan
in bled in suh, prepozno bode pala....
Visoka stena je med nama vstala,
na jedni strani noč na drugi strani dan.

In po noči pihajo črni netopirji in v zraku se zibljejo tužni
vzdih — in bralec jih vidi in sliši...

Med sledečimi krajšimi je jako lepa deseta

Zašumelo je drevò,
tuna sanja na poljani...
oj ostani, oj ostani —
Kam se ti mudi takò?

pa enajsta :

Kje je pomlad, kje je dekle moje!
Plašč meglen je nad zemljo raztrt
v snegu škriplje pod nogami cesta,
lepa ljubica mi je nezvesta,
v srcu mojem pa je hladna smrt.

Takole počasi prebirajočemu, se mi pojavljajo na vsaki strani
nove krasote, ki glasno protestujejo trditvi »nezrelosti« — kako mi
je ta beseda sploh zoprna! — in ki se tako leskečejo, kakor se
more samo pristno drago kamenje. Ne, ne, to ni »simili«. Vse to
obdaja vonjava, ki prihaja očitno iz globin, ne samo one, »davne
pozabljene pesmi iz groba«, nego tudi misli, vtešene v teh verzih,
n. p. v oni o dveh čolnih, ki letita sredi morja, čuvstva v »Molil
sem sinoči v cerkvi« (menim, da je to pač pristna strast) v »Vso
svobo ljubezen«

Če danes se na te spominjam,
gori mi v sramoti obraz,
oj ljubica, da sovražiti
ne morem, ne morem ie jaz.

Koliko je tu v kratkih besedah povedano! To se posreči samo
pesniku, ki ima jezik ne samo kot lingvist, temveč uprav kot poet,
popolnoma v svoji moči. Finis coronat opus — in tako zaključujeta

tudi ta oddelek dve krasni cvetki, originalni, po svojem bistvu vse-skozi različni, po svoji lepoti enaki: »Kakor Dijana od mrzlega mramorja« in »Ti, tega pisma nisi ti pisala.«

A sedaj pridejo Dunajski večeri. Preden se ž njimi pobavimo, čujmo pesmico iz drugega oddelka, katero sem že omenil.

O mraku sedim na vrtu
in v zvezdnato gledam nebó ;
iz srca k nji pesem odplava
tja daleč na tuje zemljó.

Tam daleč na tuji zemlji
pa ona ob oknu sloni,
in gleda v daljavo in sluša,
in solzne so njene oči,

Onim, ki so se ob »Dunajskih večerih« zgražali, bi to najraje zapisal kot nekakšen moto. Cankarjevo pesniško individualnost se se mora po »Erotiki« soditi kot celoto, od katere se ne sme trgati posameznih udov in če je tudi res, da so »Dunajski večeri« najoriginalnejši del »Erotike«, se vendar ne more trditi, da so v nasprotju z ostalimi udi istega telesa. Zato je povsem neopravičeno, iskati v v teh večerih lascivnostij in tudi bojazen, da bi Cankar utegnil prekoračiti ono mejo, onkraj katere izgine »resna« poezija, se mi vidi povsem neopravičena. Če je znal tako težavne snovi, kakoršne najdemo v »Vzduh opójon, težak«; »Pod oblačnim, sivim nebom«, »In dviga in širi se vroče obzorje« in zlasti v oni poeziji v prozi (6) obdelati, ne da bi se mu noga spodtaknila, je že v tem pregnan vsak strah glede moralnosti njegove poezije.

Priznati pa moram, da mi »Dunajski večeri« ravno zato imponirajo, ker je bilo treba poguma za porabo teh brez dvoma težavnih sujetov. Da obdelujejo take snovi tudi »šaljivi« časniki, služeči lascivnosti, ni še nikakoršen argument za to, da jih pravi pesnik ne bi smel porabiti. Koliko poetikantov je že opevalo pomlad, maj, luno itd., pa Schiller, Leopardi, John Mackay, Vrhlicky, Aškerc in kaj jaz vem koliko velikih pesnikov je vendar posvetilo istim predmetem svoje pero. Poetična je prav za prav vsaka snov, samo pravemu pesniku mora priti v roke, da postane kaj iz nje. Pa taki momenti iz dnevnega, resničnega življenja, kakoršne srečavamo v »Dunajskih večerih«, naj bi bili poetu prepovedani? Da je vzal kak »pesnikovač« one sujete v roke, naredil bi bil iz njih malo pornografično zbirko; iz Cankarjevih rok so postali umetnine.

Čisto neumevno mi je, kako se mora spričo teh pesmi govoriti o opolzlosti, lascivnosti ali celo o slavljenju »greha«. Glede prve pesmi

mi prizna menda vsaka blaga duša — kakor tudi glede druge — da v oni pristni bolesti ni nikakoršnega povzdigovanja pohotnosti. Tretja in četrta pesem sta sliki s takim tekstom, kakoršnega napiše bralec poleg. Kdor ne sili pohujšanja v te verze, ga tudi ne najde v njih. Pa čitajte v peti pesmi:

Dá, temuo je vse krog mene,
v srcu mojem temno, prazno ;
in zagrnil bi si lice
od sramote, od kesanja.

In v sedmi:

Noč brezupna, — in nikdár več
ne posije solnce vanjo.
Roke črne in leaéne
segajo iz dna noči,
kot opolzle, mokre kače
drsajo po mojih licih ;
mráz leden leži na udih,
v srcu mojem strah in stud.

To je sodba, katero pesnik sam izreka. Komur to ne zadostuje — nu, naj ne dolži pesnika.

Zakaj je Cankar uvrstil ono prozo v svojo zbirko? Jaz ga nisem vprašal, a mislim, da bržčas zato, ker je poezija.

Prekrasna je — vzlic svoji mistiki, katera pa vendar ni tako temna, da je nebi bilo mogoče umeti — zadnja pesem tega oddelka »O tebi sem sanjal vse dolge večere«... Z ostalimi piečami, »Dunajskih večerov« je v tesni zvezi in kot roža v šopku je že umljiva. Nekaj mistike se naše pesništvo menda sploh ne znebi. Če igra celo v poeziji takih narodov, ki se ponašajo s posebno jasnostjo, precejšno ulogo, je to še bolj naravno pri Slovanih, katerim je misticizem, kakor severnim narodom, prirojen.

Ako bi hotel še o romancah kaj podrobneje povedati, bi moral zaiti predaleč. V njih se nam Cankar prikazuje precej v isti obleki, kakor v svojih prozaičnih spisih. Kar koli bi se moglo reči o misterijoznosti njegovega liričnega dela, vse izgine pred jasnostjo in markantnostjo njegove epike. Vendar pa ostane tudi tu njegova duša ista, v česar dokaz navajam samo »Na svatbenem potovanju«, »Romantika«, »Noveleta«.

Odkar je Cankar zbral prvi šopek v »Erotiki«, so že nekatere njegove nove pesmi ugledale beli dan, iz katerih je razvidno, da se vino v njegovih posodah samo od sebe čisti. Vsak pravi pesnik se razvija iz lastne moči. Cankar se razvija, ker je pravi pesnik, in lahko bi tudi dejal, Cankar je pravi pesnik, ker se razvija. (Slovenka 1899)

Puškinski album. Stoletnico Puškinovega rojstva je ruski narod proslavil tako, da je pokazal, kako je vreden takih sinov, takih ganijev, kakoršen je bil Puškin in s kakoršenimi se sme Rusija še sedaj ponašati. Da, proslava Puškinovega rojstva med Rusi je zopet pokazala Rusijo v vsej njenej lepej luči, pokazala, da je ruski narod res vreden simpatij, katere se zanj množe na Zapadu dan na dan.

»Njiva«, ilustrovani, beletristični list je prinesla prilogo, »Puškinski album, katerega si vsak še tako ubožen človek lahko omisli. Album stane le 50 kopejk, a ima poleg obširnega in podrobnega životopisa pesnikovega mnogo krasnih slik. Tu imaš Puškina kot dečka, lecejista, moža, Puškina v dvoboju, Puškinovo masko posneto po njegovi smrti, vse njegove sorodnike, razna njegova bivališča, a osobito krasno so v tem albumu ilustrovana njegova dela. Mislim, da vsak Slovenec, ki je le vešč ruskej cirilici, bi z dobro voljo in z ilustracijami umel ta album.

Doma.

Madeži od cestnega blata ali ilovice se odpravljajo iz oblek na prav jednostaven, pa še malo znan način. Prereži sirov krompir ter drgni ž njim po madežu. Kmalo se bode madež izgubil, a obleka ne trpi škode, kakr se to lahko pripeti pri močnem krtačenju.

Prakt. Wegweiser.

